

*Марія Віталіївна Онікеєнко студентка III курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія),
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди, м. Харків*

*Науковий керівник - Ю. І. Муромцева, к.еон. н., доцент, доцент кафедри
географії і методики викладання географії, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків*

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Донбас - це промислова фортеця України. Проблеми ж сьогодення - виробництва та екології стали однією супутньою великою загрозою. У роботі опрацьовані джерела та література за 2000-і роки стосовно виробничого потенціалу та екологічної ситуації у Донецькій області. Порівняння ведуться за офіційними статистичними джерелами у межах адміністративно-територіальних кордонів Донецької області початку 2000-х років та після 2014 року без урахування тимчасово окупованих територій області.

Головною галуззю промисловості в Донецькій області є вугільна. В області - 105 шахт, розташовані в містах Донецьку, Макіївці, Єнакієвському, Вугледарі, Красноармійську(нині Покровську), Торез (нині Чистяково) тощо. Другою важливою галуззю є металургія - 8 металургійних підприємств. 3 - вогнетривких та флюсо-видобувних підприємств. 200 машинобудівних підприємств, орієнтованих на забезпечення потреб насамперед базових галузей промисловості – металургійної, гірничо-шахтної, хімічної, а також військово-промислового комплексу. Виробництво товарів для населення області здійснювали близько 400 підприємств, що випускали меблі, холодильники (відома фірма норд, що випускала 98% побутових холодильників), газові плити, пральні машини, одяг, взуття, трикотажні вироби тощо. Площа сільськогосподарських угідь складала близько 2 млн га.

Зараз же в Донецькій області зареєстровано 30 шахт, що видобувають вугілля. Залишилося - 8 металургійних підприємств, 2 коксохімічних підприємств, 4 вогнетривких та флюсо-видобувних підприємства, 12 машинобудівних підприємства, 5 промисловостей будівельних матеріалів, 7 підприємств легкої промисловості, 5 підприємств товарно-виробничого комплексу та 1 інститут керамічного машинобудування “Кераммаш”. Площа сільськогосподарських угідь складала близько 1,5 тис. га.

Узагальнюючи дане питання, можна підкреслити тенденцію до зменшення кількості підприємств на території, як провідних так і не провідних галузей - добувної, металургійної, машинобудівної та сільськогосподарської. За 20 років - багато чого змінилося, кількість підприємств різко зменшилася, а отже й кількість робочих місць, підприємств не заповнюється взагалі, людей зайнятих у сільськогосподарському виробництві теж зменшилося, зменшилася кількість угідь, заводів, що забезпечували технікою. Тенденція зменшення одного підприємства не спинно тягне за собою - спад та кризу інших.

За інформацією Державної служби статистики України, викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення в Донецькій області за 2005 рік становлять 1638,9 тис. т, а за 2019 рік 773,5 тис. т. Зменшення викидів безпосередньо пов'язане зі зменшенням кількості та спадом обсягів виробництва. Якщо раніше на одну особу припадало 401 кг, то зараз 186,4 кг. Основними забруднювачами атмосферного повітря в області залишаються підприємства вугільної промисловості, металургії та підприємства-виробники електроенергії. Отже, найбільше забруднення атмосферного повітря спостерігається саме в тих містах та районах, де розташовані підприємства цих видів діяльності. Зокрема, у м. Маріуполь всього викинуто 316,6 тис. т; м. Курахове – 139,2 тис.т; м. Покровськ – 66,8 тис. т; м. Добропілля – 35 тис. т; м. Вугледар – 23,8 тис. т, Бахмутський район – 107,47 тис. т, Мар’їнський район – 139,56 тис. т, Слов’янський район – 44,96 тис. т.

Кількість підприємств, які здійснюють скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти Донецької області у 2018 році складала 118 (17 % від загальної кількості водокористувачів). Об'єм скиду становить 1035,0 млн м³, у тому числі по категоріях якості:

- без очистки – 0,122 млн м³ (0,01 %);
- недостатньо очищені – 185,4 млн м³ (18 %);
- нормативно чистих без очистки – 687,9 млн м³ (66 %);
- нормативно очищені на очисних спорудах – 100,5 млн м³ (10 %).

Таких, що не мають категорії (шахтно-кар'єрні, колекторно-дренажні), – 60,58 млн м³ (5%).

Співвідношення скиду зворотних вод по основних суббасейнах складає: р. Сіверський Донець – 508,1 млн м³ (44%), басейн річок Приазов'я – 181,1 млн м³ (16%), басейн р. Самара – 46,2 млн м³ (4%) та 409,9 млн м³ Азовське море (36%) від загального скиду води по області.

Основними причинами скидання забруднених стоків у поверхневі водойми залишаються нестача в більшості населених пунктів області центрального водопостачання, низька якість очищення зворотної води, незадовільний стан діючих очисних споруд.

На кінець 2013 року в місцях видалення та на території підприємств області накопичилось 2,8 млрд.т відходів I-IV класів небезпеки (18,6% від загального обсягу по країні), з яких 0,8 млн.т - найбільш небезпечні відходи I-III класів небезпеки (6,0% загального обсягу по країні). Протягом 2013 року було утилізовано та перероблено 77,2% утворених на території області відходів I-III класів небезпеки (в середньому по Україні – 47,5%). Найбільша частка утворених на підприємствах відходів у 2013 році припадає на відходи гірничої промисловості та розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини – 62,4%.

Протягом останніх років спостерігається зниження розміру недоїмки до місцевих бюджетів по зборах за забруднення навколишнього природного

середовища: даний показник порівняно з 2009 роком знизився на 40,1% і склав 29,4 млн.грн.

Отже, стосовно екологічної ситуації можна вказати, що викидів в атмосферу стало безперечно менше, що пов'язано зі скороченням кількості підприємств, хоча спостерігається максимальна кількість свинцю в повітрі, що впливає на кровотворну і нервову системи, шлунково-кишковий тракт і нирки, спричиняє анемію. З водними ресурсами ситуація склалася дещо гірше, оскільки заходів для очищення води не спостерігалось, як наслідок відбулося зменшення кількості питної води. Зменшення кількості надходження до бюджету коштів по зборах за забруднення навколишнього природного середовища - відіграє провідну роль в екологічному аспекті Донецької області.

Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що дві проблеми - екологія та підприємство - є взаємопов'язаними. Зменшується кількість підприємств - зменшується кількість викидів, як в атмосферу так і в поверхневі води. Але зменшення коштів на подолання проблем викликає сумніви у кращому екологічному стані, цей аспект повинен постійно фінансуватися на підтримуватися на сталому рівні, підприємства в свою ж чергу повинні бути інноваційними і задовольняти умови щодо подолання проблем забруднення навколишнього середовища.

Література:

1. Географія рідного краю О.Д. Денисова, М.О. Швець. м. Донецьк "Каштан" 2003 рік.
2. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Режим доступу: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/%20%D0%A1%D0%95%D0%9E.pdf>
3. Муромцева Ю.І. Внутрішньо переміщені особи в Україні та їх вплив на ринок праці регіону «Економіка»: Збірник наукових праць /За заг. ред. акад. АПН України І.Ф. Прокопенка. - Харків: ХНПУ, 2015.-Вип.15.- 200 с.- С.69- 77
4. Перелік вуглевидобувних підприємств, розташованих на підконтрольній українській владі території <https://dn.gov.ua/ua/ekonomika/promislovij-kompleks-ta-transport/vugilna->

- promislovist/perelik-vuglevidobuvnih-pidpriyemstv-roztashovanih-na-pidkontrolnij-ukrayinskij-vladi-teritoriyi
5. Перелік підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави <https://www.kmu.gov.ua/npras/10493361>
 6. Промисловість України 2014-2016: невикористані можливості, шляхи відновлення, модернізації та сучасної розбудови. Режим доступу: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Promislovist-Ukrayini_2017_16_05.pdf
 7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2018 році <https://deis.menr.gov.ua/lib/files/rddo2018.pdf>
 8. Рік після виборів. Донецька область: Матеріали аналітичного звіту / Авксентьєв М., Дурнєва Т., Ткаченко С., Гришин О. — Донецьк: Комітет виборців України, 2007 <https://parlament.org.ua/docs/uploads/doc/Donetsk1.pdf>
 9. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/06/Cstrategiya-rozvitku-Donetskoyi-oblasti-na-period-do-2020-roku.pdf